

IMPACTS OF THE COVID-19 PANDEMIC TO TOURISM ACTIVITIES AND LOCAL COMMUNITY'S LIVING ACTIVITIES IN SA PA CITY – LAO CAI UP TO DECEMBER 2020

Nguyen Thi Nham Tuat*, Nguyen Thu Huyen, Vi Thuy Linh,
Tran Thi Ngoc Ha, Nguyen Thi Tuyet, Nguyen Thu Huong
TNU - University of Sciences

ARTICLE INFO		ABSTRACT
Received:	02/6/2021	The article focuses on analyzing and comparing the impact of the Covid-19 pandemic on tourism activities in Hoang Lien National Park, Sa Pa city, Lao Cai province before the Covid-19 epidemic appeared. the period of lockdown (from February to May in 2020) and the period after lockdown (from June to December in 2020). Research results are based on survey results, questionnaire interviews, random interviews. Since the appearance of the Covid-19 epidemic, people's lives have been greatly affected by the pandemic when airports and borders were closed, social distancing was applied in the country, and domestic visitors were also limited. The number of tourists decreased by 76% compared to 2019 in which there are no international tourists using flights to visit Sa Pa resorts, the number of domestic tourists is gradually increasing. from July 2020. People's income during the Covid - 19 period was very badly affected, service groups almost had no income, only groups of people staying, selling food and selling souvenirs had very small income. Up to 12/2020 now, the average income of people has been about 35% - 45% compared to previous years.
Revised:	22/6/2021	
Published:	25/6/2021	
KEYWORDS		
Covid - 19		
Sa Pa		
Joining		
Travel		
Livelihoods		

ẢNH HƯỞNG CỦA ĐẠI DỊCH COVID- 19 ĐẾN HOẠT ĐỘNG DU LỊCH VÀ SINH KẾ CỦA CỘNG ĐỒNG ĐỊA PHƯƠNG TẠI THỊ XÃ SA PA – LÀO CAI TÍNH ĐẾN THÁNG 12/2020

Nguyễn Thị Nham Tuất*, Nguyễn Thu Huyền, Vi Thùy Linh,
Trần Thị Ngọc Hà, Nguyễn Thị Tuyết, Nguyễn Thu Hương
Trường Đại học Khoa học - ĐH Thái Nguyên

THÔNG TIN BÀI BÁO		TÓM TẮT
Ngày nhận bài:	02/6/2021	Bài báo tập trung nghiên cứu phân tích so sánh ảnh hưởng của dịch bệnh Covid- 19 đến hoạt động du lịch tại khu vực Vườn quốc gia Hoàng Liên, Thị xã Sa Pa, tỉnh Lào Cai trước khi dịch bệnh Covid – 19 xuất hiện, giai đoạn giãn cách xã hội (tháng 2- 5/2020) và giai đoạn sau khi áp dụng giãn cách xã hội do dịch bệnh (từ tháng 6 – 12/2020). Kết quả nghiên cứu được dựa trên kết quả điều tra, phỏng vấn theo bảng hỏi, phỏng vấn ngẫu nhiên. Kể từ khi dịch bệnh Covid- 19 xuất hiện, đời sống của người dân bị ảnh hưởng rất lớn bởi đại dịch. Tại thời điểm áp dụng biện pháp giãn cách xã hội, cảng hàng không và biên giới bị đóng cửa, khách nội địa cũng hạn chế đi du lịch hơn kéo theo đó tổng lượng khách du lịch đến tham quan giảm 76% so với 2019 trong đó không có lượt khách quốc tế sử dụng chuyến bay đến nghỉ dưỡng tham quan tại Sa Pa. Lượng khách du lịch trong nước đang dần tăng lên từ tháng 7/2020. Thu nhập của người dân trong giai đoạn Covid – 19 bị ảnh hưởng rất nặng nề, các nhóm dịch vụ gần như là không có thu nhập, duy chỉ có nhóm lưu trú, bán hàng ăn uống, bán đồ lưu niệm là có thu nhập rất nhỏ. Tính đến tháng 12/2020, thu nhập bình quân của người dân bằng khoảng 35 - 45% so với những năm trước.
Ngày hoàn thiện:	22/6/2021	
Ngày đăng:	25/6/2021	
TỪ KHÓA		
Covid - 19		
Sa Pa		
Sự tham gia		
Du lịch		
Sinh kế		

DOI: <https://doi.org/10.34238/tnu-jst.4575>

* Corresponding author. Email: huong.nt@tnus.edu.vn

1. Giới thiệu

Sa Pa không chỉ được biết đến với những lợi thế về cảnh quan, khí hậu mà còn bởi một cuộc sống mộc mạc, giản dị nhưng mang đậm nét văn hóa vùng cao của 6 dân tộc thiểu số sinh sống tại đây, đặc biệt là văn hóa độc đáo của các đồng bào dân tộc bản địa là nguồn lực vàng để Sa Pa phát triển du lịch. Điển hình như bản Cát Cát có 610 nhân khẩu thì có đến 120 người (19,7% dân số) tham gia hoạt động du lịch như bán hàng lưu niệm, chuyên chở khách, dẫn đường cho khách du lịch hay dịch vụ homestay [1], [2].

Thủ tướng Chính phủ đã ra Quyết định số 1845/QĐ-TTg ngày 26/9/2016 về định hướng phát triển du lịch Sa Pa đến năm 2030. Theo đó Quyết định đã chỉ rõ quan điểm phát triển khu du lịch đồng thời với bảo tồn, phát huy bản sắc văn hóa các dân tộc thiểu số; phát huy tối đa lợi thế về điều kiện tự nhiên (khí hậu, cảnh quan); bảo đảm an ninh, quốc phòng, ứng phó với biến đổi khí hậu; phòng, chống thiên tai và bảo vệ môi trường; chú trọng khai thác thế mạnh đặc trưng về cảnh quan thiên nhiên và bản sắc văn hóa đặc sắc, đa dạng của đồng bào các dân tộc thiểu số để phát triển khu du lịch bền vững theo hướng chuyên nghiệp, có trọng tâm, trọng điểm; nâng cao chất lượng dịch vụ, khẳng định thương hiệu du lịch cho Sa Pa. Đồng thời với đó, Sa Pa cần đẩy mạnh xã hội hóa, tăng cường huy động các nguồn lực đầu tư phát triển Khu Du lịch quốc gia Sa Pa; chú trọng liên kết với các khu du lịch khác để tạo tuyến du lịch liên hoàn, làm đa dạng sản phẩm du lịch [3]. Đang trên đà thực hiện để phát triển khu du lịch Quốc gia Sa Pa thì không chỉ Sa Pa mà cả nước phải đối mặt với làn sóng Covid- 19 có tác động tới mọi mặt kinh tế, văn hóa, xã hội của người dân.

Trên thế giới đã có nhiều nghiên cứu về tác động của đại dịch Covid – 19 đến ngành du lịch, kinh tế, xã hội [4]-[7] và một số nghiên cứu tại Việt Nam [8]-[11] về đánh giá nhanh tác động của đại dịch Covid -19 tới doanh nghiệp và người lao động, hoạt động du lịch... Tuy nhiên chưa có nghiên cứu nào về tác động của Đại dịch Covid-19 tới hoạt động du lịch của Sa Pa mà cụ thể là ảnh hưởng tới sinh kế của người dân địa phương. Để đánh giá rõ những tác động của Covid 19 tới người dân trước, trong giai đoạn đại dịch và tính đến tháng 12/2020 của cộng đồng dân cư nơi đây, tác giả đã lựa chọn nghiên cứu “Những ảnh hưởng của đại dịch Covid -19 đến hoạt động du lịch và sinh kế của cộng đồng địa phương tại thị xã Sa Pa – Lào Cai”.

2. Phương pháp nghiên cứu

- *Thu thập số liệu thứ cấp từ:* Số liệu báo cáo thống kê của các ban ngành có liên quan, báo cáo tổng kết của UBND thị xã Sa Pa, huyện Sa Pa, xã San Sả Hồ; các sách, báo, tạp chí, công trình nghiên cứu liên quan đến du lịch cộng đồng.

- *Thu thập số liệu sơ cấp:* phỏng vấn trực tiếp thông qua bảng câu hỏi được chuẩn bị trước.

+ Phỏng vấn trực tiếp 8 cán bộ Vườn quốc gia Hoàng Liên;

+ Phỏng vấn trực tiếp 150 người dân địa phương làm các công việc: bán hàng lưu niệm, hướng dẫn viên, cho thuê xe, hàng quán Café, lưu trú, hàng ăn.

Thời gian phỏng vấn: Tháng 12/ 2020.

- *Phương pháp xử lý số liệu:* Thông tin và các số liệu thu thập được được cập nhật và tính toán trên Excel.

- *Phương pháp phân tích thống kê:* Phân loại theo các mức độ khác nhau, các nhóm phụ thuộc vào du lịch.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Tiềm năng phát triển du lịch sinh thái tại thị xã Sa Pa – tỉnh Lào Cai

Thị xã Sa Pa nằm ở độ cao trung bình 1.600 m so với mực nước biển, mang đặc trưng chung của khí hậu khu vực Hoàng Liên Sơn, khí hậu mát mẻ quanh năm với nhiệt độ trung bình là 15,4°C. Khí hậu ôn đới lạnh với 2 mùa điển hình, hầu như quanh năm duy trì tình trạng ẩm ướt. Mùa đông, frông cực đới thường bị chặn lại trên sườn Đông Hoàng Liên Sơn, gây mưa dai dẳng

hiều ngày trên toàn lãnh thổ. Ở đây hầu như mất hẳn thời kỳ khô hanh nửa đầu mùa đông đặc trưng cho khí hậu phía Bắc [12].

Sa Pa có nhiều cảnh quan thiên nhiên đẹp nổi tiếng trong và ngoài nước như đỉnh Fansipan với độ cao 3.143 m, nhà thờ đá, Thác Bạc, suối Vàng – Thác Tình Yêu, bản Tả Phìn, bản Lao Chải, bản Cát Cát, bản Tả Van, đèo Ô Quý Hồ, chợ phiên Bắc Hà, chợ tình Sa Pa...

Ngoài ra, Sa Pa còn có hệ thực vật phong phú, có khoảng 2.847 loài thực vật có mạch thuộc 1.064 chi và 226 họ với 176 loài phong lan và 30 loài đỗ quyên nổi tiếng cùng với đó là hệ động vật rừng cũng rất đa dạng phong phú với 589 loài động vật có xương sống trên cạn, trong đó thú là 96 loài chim 346 loài, bò sát 63 loài và lưỡng thê 84 loài [1]. Điều đó đã thu hút một lượng lớn khách du lịch tới tham quan quanh năm.

Vườn dâu tây Sa Pa: Vườn dâu tây có diện tích khoảng 7.000 m². Khi đến Sa Pa, khách du lịch có thể di chuyển đến vườn dâu tây một cách dễ dàng vì nó chỉ cách thị trấn Sa Pa khoảng 6 km thuộc thôn Má Tra, bản Tả Phìn, Sa Pa. Nơi đây được bao quanh bởi núi đồi bát ngát, để thu hoạch được những trái dâu tây sạch, nhà vườn đã trồng theo mô hình hiện đại và được chăm sóc tỉ mỉ dưới bàn tay của người dân địa phương.

3.2. Vai trò của cộng đồng địa phương trong phát triển du lịch sinh thái của thị xã Sa Pa – tỉnh Lào Cai

Qua nghiên cứu, có thể thấy rằng cộng đồng địa phương có một vai trò quan trọng, là một bộ phận không thể thiếu cho phát triển du lịch sinh thái tại Sa Pa, cộng đồng đã biến những giá trị sẵn có của địa phương thành những nguồn tài nguyên du lịch hấp dẫn du khách. Cũng như chính cộng đồng nơi đây sẽ là người tiếp tục lưu giữ và phát triển nguồn tài nguyên du lịch sinh thái bền vững cho Sa Pa.

Theo kết quả nghiên cứu, có hai nhóm gồm nhóm tham gia trực tiếp và nhóm tham gia gián tiếp vào hoạt động du lịch sinh thái của địa phương:

- Nhóm tham gia trực tiếp là nhóm trực tiếp xây dựng và bán các sản phẩm du lịch sinh thái như chủ homestay, chủ các điểm du lịch, hướng dẫn viên, chủ các nhà vườn. Nhóm tham gia trực tiếp đã khai thác tối đa các giá trị văn hóa của cộng đồng địa phương trong các hình thái văn hóa mặc, ăn, ở đi lại, nướng rẫy... để tạo ra các sản phẩm du lịch đặc trưng cho Sa Pa để thu hút, tăng giá trị trải nghiệm cho du khách.

- Nhóm tham gia gián tiếp là những người cung cấp nguyên liệu cho hoạt động du lịch sinh thái, khách du lịch có thể trải nghiệm, tham gia làm cùng người dân địa phương vừa để tăng hiểu biết cho khách du lịch nhưng cũng để hiểu nhiều hơn về giá trị của những sản phẩm từ tự nhiên đem tới cho chúng ta sử dụng, cần phải quý trọng hơn nữa những sản phẩm thiên nhiên.

- + Dệt thổ cẩm: Nghề dệt thổ cẩm là một trong những nghề truyền thống và rất lâu đời mang âm hưởng của núi rừng Tây Bắc và trong đó có người dân Sa Pa, được các du khách trong và ngoài nước biết đến. Các sản phẩm thổ cẩm được tạo nên từ chính những đôi bàn tay khéo léo của người dân tộc thiểu số, để tạo ra các sản phẩm như túi, quần áo, các con vật hình nộm thổ cẩm ngộ nghĩnh đáng yêu, chiếc khăn dệt khéo léo với những màu sắc được phối hài hòa và những họa tiết phong phú.

- + Hái thảo quả: Sa Pa được mệnh danh là “Vương quốc thảo quả” bởi nơi đây trồng nhiều nhất loài cây “nữ hoàng gia vị” so với địa phương khác ở vùng Tây Bắc. Cây thảo quả chỉ trồng được dưới tán rừng độ cao từ 2.000 mét trở lên so với mặt biển, vùng có khí hậu mát lạnh, dưới những tán rừng to, đất ẩm, nhiều mùn. Bên cạnh du lịch, thảo quả là nguồn thu nhập quan trọng của người dân nơi đây. Với mỗi kg thảo quả khô, người dân có thể thu được 200-300 nghìn đồng hoặc năm nào được mùa thì có thể thu tới 500.000 đồng/ 1 kg.

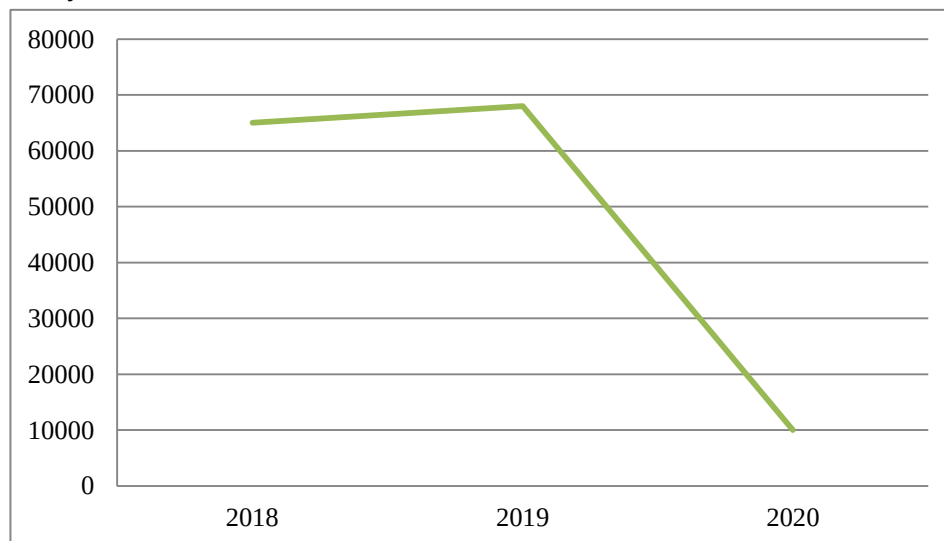
- + Thuốc lá tẩm người Dao đỏ: Khi nói đến Sa Pa, người ta không chỉ biết đến với đỉnh núi Fansipan, mà còn phải kể đến tẩm lá thuốc của người Dao đỏ. Bài thuốc lá dao đỏ ở bản Tả Phìn, Sa Pa- sống giữa thung lũng và dưới chân những ngọn núi lớn thật đa dạng và phong phú, cần được bảo tồn và nhân giống những cây thuốc lá tẩm quý đó. Với giá: 150.000-300.000/1 lượt tẩm.

Để bảo tồn đa dạng sinh học vườn quốc gia (VQG) Hoàng Liên, cũng như nâng cao hiệu quả giá trị sẵn có về thuốc tẩm, dự án Great “Phát triển chuỗi thuốc tẩm người Dao đỏ, tạo thêm việc làm nâng cao thu nhập cho người phụ nữ dân tộc thiểu số nghèo tại các xã vùng lõi, vùng đệm Vườn Quốc gia Hoàng Liên” đã đi vào thực hiện và thu hút hơn 800 hộ gia đình trên địa bàn 14 thôn thuộc 04 xã vùng lõi VQG Hoàng Liên (San Sả Hồ, Lao Chải, Tả Van, Bản Hồ) để nâng cao năng lực cho phụ nữ dân tộc thiểu số, giúp họ tham gia hiệu quả vào chuỗi thuốc tẩm của các doanh nghiệp; sử dụng bền vững vùng nguyên liệu cây thuốc.

3.3. Ảnh hưởng của Covid 19 đến hoạt động du lịch và sinh kế người dân địa phương tại một số tuyến điểm du lịch của thị xã Sa Pa

Thời điểm tháng 12/2020, Sa Pa - Lào Cai có 1.310 cơ sở lưu trú với trên 16.500 buồng, trong đó có 3 khách sạn 5 sao, 8 khách sạn 4 sao, 15 khách sạn 3 sao, 55 khách sạn 2 sao, 131 khách sạn 1 sao và 370 nhà có phòng cho khách du lịch thuê (homestay) [1]. Các tuyến điểm du lịch được quan tâm, từ vệ tinh Sa Pa phát triển mở rộng ra Cát Cát, Lao Chải, Tả Van, Thanh Kim, Nậm Càng, Nậm Xài, Tả Phìn, Sâu Chua, Bản Khoang...

Tại Sa Pa, lượng khách du lịch quốc tế và nội địa đến tham quan khá đông. Năm 2015, huyện Sa Pa đón 1 triệu lượt du khách, đến hết năm 2019 con số này là hơn 3,2 triệu lượt trong đó có 484.024 lượt khách nước ngoài [13]. Tại Vườn quốc gia Hoàng Liên, lượng khách đến tham quan cũng tăng lên qua các năm, tuy nhiên năm 2020 có sự giảm sút do ảnh hưởng của đại dịch Covid-19, con số này được thể hiện ở hình 1.

Hình 1. Số lượng khách du lịch tới Vườn quốc gia Hoàng Liên

(Nguồn: Trung tâm Giáo dục môi trường và dịch vụ môi trường Hoàng Liên 12/2020 [1])

Qua hình 1, dễ dàng nhận thấy, số lượt khách du lịch tới Vườn quốc gia Hoàng Liên năm 2020 giảm đi nhanh chóng so với năm 2018 và 2019. Năm 2018, lượt khách du lịch đến VQG Hoàng Liên đạt 65.000 lượt khách, năm 2019, có 68.000 lượt khách tham quan. Nhưng đến năm 2020, lượt khách tham quan đã giảm 1/6 so với trước đó, khoảng 10.000 lượt khách tới tham quan vào năm 2020. Đây là con số cho thấy ảnh hưởng rõ ràng của dịch bệnh Covid-19 tới du lịch của VQG Hoàng Liên nói riêng và Sa Pa nói chung như thế nào.

Khi khách đi du lịch, các hoạt động trải nghiệm mà du khách tham gia cũng tùy thuộc vào sở thích và qua quá trình tìm hiểu về điểm đến có gì hấp dẫn du khách. Tuy nhiên do ảnh hưởng của đại dịch Covid 19, đặc biệt trong thời gian từ tháng 2 đến tháng 5/2020, số lượng khách gần như không có và tổng lượng khách đến du lịch vào năm 2020 cũng bị giảm. Số lượng khách du lịch giảm sút được thể hiện ở Bảng 1.

Bảng 1. Số lượng khách du lịch trải nghiệm các tuyến điểm giai đoạn 2018 - 2020

	2018	2019	2020
Trekking	31.694	30.117	4.823
Canyoning	754	1.769	0
Thăm bản Cát Cát	450.948	486.597	59.592
Tuyến Trạm Tôn- suối vàng- thác tình yêu – Trạm Tôn	29.694	31.486	5.478

(Nguồn: VQG Hoàng Liên, UBND Xã Sa Pa Hồ 12/2020)

Qua bảng 1 ta thấy rằng một số loại hình du lịch trải nghiệm tại các tuyến điểm được ưa thích ở Sa Pa bao gồm: Trekking, Canyoning, Thăm bản, Tuyến khám phá Trạm Tôn - suối vàng - thác tình yêu- trạm Tôn.

Trekking chính là đi bộ khám phá những khu rừng, núi hay bản làng xa hoặc lên đỉnh Fansipan. Loại hình này tạo cho con người cảm giác thích chinh phục chính mình. Loại hình du lịch này đã phổ biến từ lâu ở nhiều quốc gia phát triển trên thế giới. Nhưng ở Việt Nam thì đây được xem là loại hình du lịch khá mới mẻ và độc đáo. Và địa điểm du lịch Sa Pa là nơi rất thích hợp cho loại hình du lịch này. Người dân địa phương có vai trò rất quan trọng trong việc dẫn đường cũng như vác đồ cho khách du lịch tham gia trekking. Để được dẫn khách như vậy, hướng dẫn viên địa phương cần phải có sức khỏe và phải có giấy chứng nhận mới được làm công việc này. Nên họ có vai trò đặc biệt quan trọng trong việc dẫn khách cũng như trong quá trình di chuyển, họ giới thiệu về các loại động thực vật đặc hữu, các nét văn hóa địa phương và quan trọng không kém là phổ biến, nhắc nhở khách du lịch khi đi trekking không vứt rác trên đường đi, phải mang rác về đúng điểm xuất phát để tập kết rác, hạn chế tối đa rác thải ra môi trường. Điều này có ý nghĩa vô cùng to lớn trong việc bảo vệ môi trường rừng của VQG Hoàng Liên.

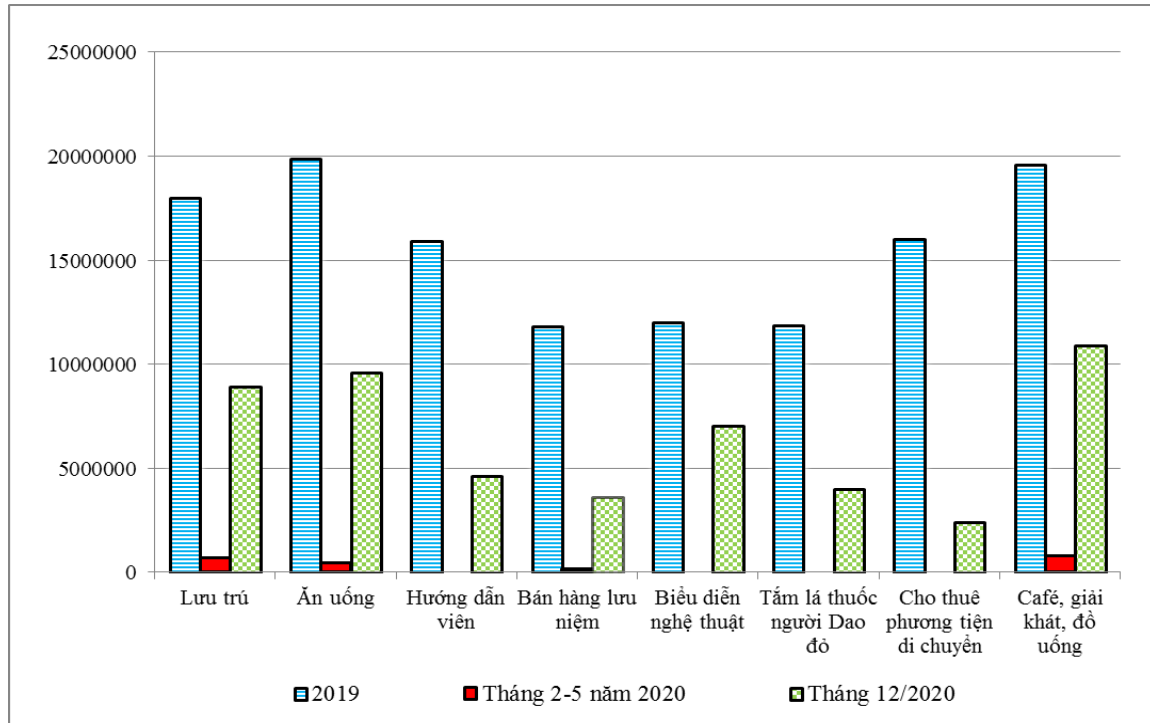
Canyoning: là chương trình tour trải nghiệm canyoning với 7 thác nước (có thác cao gần tới 40 m), phù hợp với trẻ em từ 12 tuổi trở lên, hoạt động trải nghiệm chinh phục thiên nhiên mới được đưa vào khai thác này thường diễn ra trong ½ ngày, du khách được trượt thác nước từ cao xuống (có thể từ thác Tình yêu có độ cao 37 m) sau đó tắm ngay tại dòng suối Vàng mát lạnh, hoang sơ bắt nguồn từ đỉnh Fansipan chảy xuống. Tuy là loại hình du lịch mới nhưng rất thu hút khách du lịch tới trải nghiệm. Tuy nhiên khách du lịch tham gia hoạt động này đa phần là khách du lịch quốc tế, những người có sức khỏe tốt, ưa mạo hiểm. Nên tính đến giữa tháng 12 năm 2020, hoạt động Canyoning đã gần như đóng cửa.

Có thể dễ dàng nhận thấy rằng, số lượng khách đến với bản Cát Cát đông nhất trong số các hoạt động du lịch. Năm 2020, số lượng khách đến với bản Cát Cát, đi trekking hay Canyoning đều giảm sút nghiêm trọng bởi dịch bệnh Covid- 19, nhà nước đã thực hiện giãn cách xã hội trong 21 ngày, sau đó nới lỏng dần dần. Cùng với đó là chính phủ đã đóng cửa biên giới và hạn chế khách du lịch trên thế giới, đặc biệt là từ các quốc gia có nhiều trường hợp bị mắc Covid-19. Nên lượng khách quốc tế đến Việt Nam nói chung và Sa Pa nói riêng chỉ để du lịch vào năm 2020 gần như là không có, phần đa là khách nội địa.

Qua bảng 1 ta dễ dàng nhận thấy dưới ảnh hưởng của đại dịch Covid -19, khách đến thăm quan trải nghiệm trekking, canyoning, thăm bản Cát Cát, Trạm Tôn – suối vàng – thác tình yêu cũng giảm sút nghiêm trọng, tỉ lệ khách đến vào năm 2020 để trải nghiệm các hoạt động du lịch trên chỉ bằng 20% so với năm 2018.

Từ tháng 8 năm 2020 trở lại đây, khi tình hình dịch bệnh dần được kiểm soát, khách du lịch dần đông hơn, nhưng đông nhất vẫn là tại bản Cát Cát vì bản cách trung tâm thị xã Sa Pa có 2 km, khách không mất quá nhiều thời gian để di chuyển cũng như chỉ mất thời gian từ 1-2 ngày để vui chơi, trải nghiệm nhẹ nhàng tại đó, đặc biệt là có nhiều điểm đẹp để chụp ảnh, check-in, đăng hình Facebook nhanh chóng. Còn số lượng khách tham gia trekking cũng có tăng lên nhưng chỉ bằng 1/10 năm trước, một phần vì tổng số lượng khách đi du lịch giảm, phần vì đi trekking mất thời gian hơn, từ 2-3 ngày và phải đi quãng đường xa, mệt mỏi, lúc đi có thể nóng nhưng đêm về lại lạnh, ăn uống tắm giặt không được thoải mái, đầy đủ, chi phí tốn kém hơn gấp 10 - 15 lần so với vào bản bằng ô tô rồi về luôn trong ngày nên ít người lựa chọn.

Đễ dàng nhận thấy, số lượng khách du lịch đến tham quan giảm sút ở trên cũng thể hiện thu nhập của người cư dân địa phương từ các dịch vụ liên quan sẽ bị giảm sút. Thu nhập trung bình của người dân được thể hiện ở Hình 2.

Hình 2. Thu nhập trung bình của người dân địa phương theo nhóm dịch vụ qua các giai đoạn (Nguồn: Tác giả phỏng vấn 12/2020)

Qua hình 2 ta có thể thấy rằng các dịch vụ du lịch như lưu trú, ăn uống, hướng dẫn viên, bán hàng lưu niệm, biểu diễn nghệ thuật, tắm lá thuốc người Dao đỏ, cho thuê phương tiện di chuyển, cà phê giải khát... đều có sự góp mặt của người dân địa phương. Theo kết quả khảo sát thì tất cả các nhóm dịch vụ đều bị ảnh hưởng bởi dịch bệnh Covid-19 trong đó thu nhập tháng 2 đến tháng 5 năm 2020 của một số nhóm dịch vụ như biểu diễn nghệ thuật, hướng dẫn viên du lịch, tắm lá thuốc người Dao đỏ, cho thuê phương tiện di chuyển là những nhóm dịch vụ thu nhập của người dân gần như là bằng không. Nhóm lưu trú, ăn uống, bán hàng lưu niệm, cà phê, giải khát, đồ uống thì người dân vẫn có một ít thu nhập, thu nhập này chủ yếu từ các đoàn đi công tác chứ không phải từ nguồn khách đi du lịch.

Tính đến tháng 12/2020, nhóm các dịch vụ thu nhập của người dân đang dần được cải thiện nhưng nhóm dịch vụ hướng dẫn viên du lịch và nhóm cho thuê phương tiện di chuyển vẫn bị ảnh hưởng nhiều, thu nhập vẫn thấp là do chủ yếu là khách du lịch nội địa nên ít có nhu cầu thuê phương tiện cá nhân, trước đây nhóm này chủ yếu cho khách nước ngoài thuê. Giai đoạn này, các nhóm đi du lịch thường là các hộ gia đình, các hội nhóm- đều là khách nội địa nên họ thích tự tìm hiểu, ít cần đến hướng dẫn viên nên nhóm này vẫn bị ảnh hưởng lớn, thu nhập hiện nay chỉ bằng 1/3 so với năm 2019.

Nhóm dịch vụ bán hàng lưu niệm, biểu diễn nghệ thuật, ăn uống, lưu trú thì thu nhập đang dần được cải thiện vì từ tháng 6/2020 khách du lịch đã dần quay trở lại, thu nhập của nhóm này đến tháng 12/2020 đã bằng khoảng 65%-75% so với năm 2019.

Với nhóm lưu trú, đến tháng 12/2020 vẫn bị ảnh hưởng vì khách tham quan đi du lịch ít ngày hơn so với trước, và đặc điểm là khách thường đến đông vào mỗi dịp cuối tuần chứ không nhộn nhịp vào các ngày trong tuần như những năm trước vì đa phần là khách du lịch nội địa, đi cùng gia đình hay nhóm bạn bè, thường cuối tuần họ mới được nghỉ làm việc để sắp xếp thời gian đi

du lịch, nghỉ dưỡng, trải nghiệm nên thu nhập của nhóm này trung bình là 12,894 triệu / người/ tháng đạt khoảng 71,7% so với năm 2019 đạt khoảng 18 triệu/ người/ tháng.

Đến với bản Cát Cát, khách du lịch sẽ được thưởng thức các tiết mục nghệ thuật của người Mông, với sự thể hiện khéo léo của những chàng trai cô gái nơi đây mà cũng có thể giúp cho du khách hiểu thêm nét văn hóa của người Mông. Với mỗi cô gái hay chàng trai được lựa chọn biểu diễn ở đây thì đều cần những kỹ năng cơ bản ngoài hát hay, múa dẻo, còn cần sự cởi mở, tôn trọng, mến khách. Người biểu diễn nghệ thuật có thu nhập giai đoạn trước Covid-19 dao động từ 8-17 triệu đồng/ người/ tháng, với mức lương này thì các bạn trẻ có đủ khả năng để nuôi cả gia đình. Tùy thuộc vào khả năng của từng người và thời gian làm việc theo tháng thì mỗi nghệ sĩ sẽ có mức lương khác nhau. Còn trong giai đoạn Covid 19, các nghệ sĩ phải nghỉ dịch và không có du khách đến tham quan nên không có thu nhập, khoảng thời gian không có thu nhập này kéo dài 4 tháng. Trong thời gian này đa phần các bạn trẻ đều không làm thêm gì để có thu nhập mà phải sử dụng tiền từ những tháng trước để chi tiêu, mua thức ăn. Trong giai đoạn từ tháng 7/2020 đến 12/2020, số lượng khách du lịch tới tham quan có dần tăng lên nhưng vẫn chưa được bằng những năm trước nên công ty trả cho các bạn trẻ biểu diễn nghệ thuật khoảng 5-10 triệu đồng/ người/ tháng. Tuy mức lương có thấp hơn nhưng những nghệ sĩ vẫn biểu diễn hết mình với các tiết mục nghệ thuật, mang tới sự hài lòng cho du khách khi đi du lịch bản Cát Cát sau mùa dịch.

4. Kết luận và khuyến nghị

Có thể nhận thấy Sa Pa là khu vực có tiềm năng lớn về du lịch sinh thái, có cả điều kiện tự nhiên đa dạng phong phú và lực lượng lao động dồi dào. Nếu biết đào tạo bài bản, khéo léo, thì lực lượng hướng dẫn viên, người biểu diễn nghệ thuật, các chủ nhà hàng homestay, dịch vụ tắm thuốc lá người Dao đỏ... sẽ là lực lượng truyền thông để cho khách tham quan có thể hiểu biết cao hơn về các giá trị của nguồn tài nguyên, môi trường, đặc điểm sinh thái và đặc biệt là văn hóa bản địa để từ đó tạo chuyển biến tích cực về thái độ của du khách và những nỗ lực tích cực hơn nữa trong hoạt động bảo tồn và phát triển những giá trị về tự nhiên, sinh thái của văn hóa khu vực.

Du lịch nói chung và du lịch sinh thái nói riêng đem lại một nguồn thu lớn cho người dân địa phương, năm 2018, 2019 thu nhập của người dân ổn định, năm 2020 do ảnh hưởng của đại dịch Covid -19, nên trong giai đoạn thực hiện giãn cách xã hội, thu nhập của người dân là không có và người dân cũng không có công việc làm thay thế hoặc với những gia đình có làm nông nghiệp thì người lao động quay về làm nông để tạo ra thu nhập cho bản thân và gia đình. Trong giai đoạn tháng 6 đến tháng 12/2020, tình hình dịch bệnh đang được kiểm soát tốt nên khách du lịch đã quay trở lại. Tuy nhiên, tổng số lượng khách du lịch đến để trải nghiệm các hoạt động như trekking, canyoning cả năm cũng chỉ đạt 1/10 năm trước, sự trở lại của khách tham quan cũng đã dần ổn định, người dân đã có thu nhập tốt hơn từ hoạt động du lịch.

Covid-19, đã gây ra hiệu ứng dây chuyền với cấp số nhân chưa từng ở Việt Nam cũng như trên thế giới, xuyên suốt mọi tầng lớp của xã hội. Trong giai đoạn này, người dân tại Sa Pa cần tiếp tục phát triển các sinh kế của địa phương cũng như để cải thiện đời sống gia đình như trồng rừng, chăm sóc thảo quả, làm nông nghiệp, chăn nuôi trồng trọt phù hợp với điều kiện khí hậu, thổ nhưỡng để đáp ứng nhu cầu của gia đình. Người dân có thể học và làm các clip ngắn để giới thiệu những sản phẩm của cộng đồng làm ra trong giai đoạn Covid – 19 để quảng bá với khách du lịch. Xa hơn nữa khi làn sóng Covid đi qua, cộng đồng có thể phát triển mô hình du lịch trải nghiệm làm nông nghiệp để thu hút khách du lịch.

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1] Lao Cai Provincial People's Committee, National Parks Hoang Lien, *Report on performance of tasks in 2019, Deployment of tasks in 2020*, 12/2019.
- [2] Lao Cai Provincial People's Committee, National Parks Hoan Lien, *Report serving the conference on the management of special-use and protection forests in 2019*, 12/2020.

-
- [3] Government, *Decision No. 1845/QĐ-TTg, dated September 26, 2016 of the Prime Minister approving the master plan on development of Sa Pa National Tourist Area, Lao Cai province to 2030*, 2016.
- [4] G. Iva and F. T. Martina, etc “The impact of Covid-19 on sustainable business models in SMEs,” *Sustainability* 2021, vol. 13, no. 3, pp. 1-24, 2021. [Online]. Available: <https://doi.org/10.3390/su13031098>. [Accessed Feb. 14, 2021].
- [5] R. W. Fairlie, “The impact of Covid-19 on small business owners: evidence of early-stage losses from the april 2020 curent population survey,” *Stanford institute for economic policy research*, no. 20-022, pp. 1-23, May 2020.
- [6] A. K. Verma and S. Prakash, “Impact of Covid-19 on environment and society,” *Journal of Global Biosciences*, vol. 9, no. 5, pp. 7352-7363, 2020.
- [7] J. Singh, “Covid- 19 and its impact on Society,” *Journal of Social sciences and humanities*, vol. 2, no. 1, pp. 168- 174, Jan – Mar 2020.
- [8] H. T. Pham and D. H. Tran, “Impact of the COVID-19 pandemic on Vietnam's tourism industry and solutions,” *Journal of Economics and Development*, vol. 274, pp. 43-53, 2020.
- [9] International labor organization, *Report Quick impact assessment of Covid-19 pandemic on the key economic sectors: responses, adjustment and resilience of business and workers*, Regions and countries covered: Asia, Viet Nam, 13/10/2020. [Online]. Available: https://www.ilo.org/hanoi/Whatwedo/Publications/WCMS_757929/lang--en/index.htm. [Accessed Feb. 14, 2021].
- [10] M. T. T. Ho and T. H. Nguyen, *The impact of the Covid-19 epidemic on the city's socio-economic Ho Chi Minh City and propose policies to boost growth momentum for 2020*, ResearchGate, Publish Health, 7/2020.
- [11] United nations VietNam, *Analysis of the United Nations on the social impact of the Covid-19 pandemic on Vietnam and recommendations, strategic policies*, 8/2020.
- [12] Lao Cai Province People's Committee, National Park Hoang Lien, *Sustainable forest management in Hoang Lien National Park in the period of 2020-2030*, 2019.
- [13] P. Duc, “Lao Cai tourism wins big,” 06/01/2020. [Online]. Available: <https://vietnamtourism.gov.vn/index.php/items/30917>. [Accessed Feb. 14, 2021].